सहपिण्डक्रियां कृत्वा कुर्य्यादभ्युदयन्ततः" इति लघुहारीतोक्तेषु न्यायानुपपत्तेः। भ्राता वेति वाशब्दात् पूर्व्वेषां दौहित्रादीनां तदपेक्षया प्रधानाधिकारिणां समुच्चयः। अत एव सपिण्डत्वेनैव भ्रातृतत्पुत्रयोरधिकारसिद्धौ पृथगुपादानं प्राधान्यज्ञापनार्थम्। पुत्रत्वातिदेशफलन्तु पुन्नामनरकनिस्तारः। अतस्तत्सत्त्वे क्षेत्रजाद्यकरणञ्च। तथाहि "पुन्नाम्नोनरकाद्यस्मात्त्रायते पितरं सुतः। मुखसन्दर्शनेनापि तदुत्पत्तौ यतेत सः" इति मनुवचने पुन्नामनरकत्राणाय पुत्त्रोत्पादनं विहितम्। तच्च फलं यद्यतिदिष्टपुत्राभ्यां भ्रातृसपत्नीजाभ्यां निष्पन्नं तदा सिद्धे इच्छाविरहात् तदुपायान्तरपुत्रप्रतिनिधीभूतक्षेत्रजादेर्नोपादानम्। पुत्रोत्पादनन्तु तथापि कार्य्यं पुत्रसत्त्वेऽपि पुत्रान्तरेच्छाविधानेन तत्कर्त्तव्यताप्रतीतेः यथा मत्स्यपुराणम्। "एष्टव्याबहवः पुत्रायद्यप्येकोगयां व्रजेत्। यजेत वाश्वमेधेन नीलं वा वृषमुत्सृजेत्"। एवमेव कल्पतरुपारिजातशूलपाणिमहामहोपाध्यायरत्नाकरवाचस्पतिमिश्रादयः। स्त्रीणामपि पुत्त्रात् पुन्नामनरकनिस्तारणमाहतूरत्नाकरे शङ्खलिखितौ "आत्मा पुत्त्र इति प्रोक्तः पितुर्मातुरनुग्रहात्। पुन्नाम्नस्त्रायते पुत्त्रस्तेनापि पुत्त्रसंज्ञितः"। पूर्व्वोक्तलघुहारीतवचने पुत्त्रेणेति तत्सत्त्वमात्रं विवक्षितम्। "सपिण्डीकरणन्तानाम् पुत्त्राभावे न विद्यते" इति मार्कण्डेयपुराणैकवाक्यत्वात्। "यानि पञ्चदशाद्यानि अपुत्त्रस्येतराणि च। एकस्यैव तु दातव्यमपुत्त्रायाश्च योषितः" इति छन्दोगपरिशिष्टेनापुत्त्राया एवाद्यपञ्चदशश्राद्धैः प्रेतत्वपरिहारोक्तत्वाच्च। एतत् पत्युरभावे द्रष्टव्यम्। "अपुत्त्रायां मृतायान्तु पतिः कुर्य्यात् सपिण्डनम्। श्वश्र्वादिभिः सहैवास्याः सपिण्डीकरणं भवेत्" इति पैठीनसिवचनात्। ततश्च यथा शिशौ पुत्रेऽन्येन्यापि सपिण्ड्यते। एवं पतिसत्त्वेऽपि। अतएव मैथिलैरवीवरायाः सपिण्डनं नास्तीत्युक्तम् तदभावे पतिः। "भार्य्यापिण्डं पतिर्दद्यात्" इति शङ्खवचनात्। "न जायायाः पतिः कुर्य्यादपुत्राया अपि क्वचित्" इति छन्दोगपरिशिष्टवचनम् सपत्नीपुत्रपर्य्यन्तसद्भावविषयम्। पत्यभावे स्नुषा "श्वश्र्वादेश्च स्नुषा चैव" इति यमवचनात्। तदभावे सान्निध्यक्रमेण सपिण्डाः। शङ्खवचने "तदभावे सपिण्डकाः इति मैथिलपाठात्"। "तदभावे सपिण्डः" इति पूर्व्वोक्तगोतमवचने सामान्यतः श्रुतेश्च। तदभावे समानोदकाः। "सपिण्डसन्ततिर्वेत्यविशेषश्रुतेः। तदभावे सगोत्राः। समानोदकसन्ततिरिति वक्ष्यमाणात्। श्राद्धविवेकेऽप्येवम्। एषामभावे पिता। "दत्तानाञ्चाप्यदत्तानां कन्यानां कुरुते पिता" इत्युक्तत्वात्। तदभावे भ्राता। "पुत्रोभ्राता पिता वापि" इत्यविशेषश्रुतेः। तदभावे यथाक्रमं दायभागोक्तोपकारतारतम्येन. "मातुलोभागिनेयस्य स्वस्रीयोमातुलस्य च। श्वशुरस्य गुरोश्चैव सख्युर्मातामहस्य च। एतेषाञ्चैव भार्य्याभ्यः स्वसुर्मातुः पितुस्तथा। पिण्डदानन्तु कर्त्तव्यमिति वेदविदां स्थितिः" इति शातापवचनात् भगिनीपुत्रभर्त्तृभागिनेयभ्रातृपुत्रजामातृभर्त्तृमातुलभर्त्तृशिष्याः पत्यपेक्षया पौत्रादिवत् पिण्डदानतारतम्येन क्रमेणाधिकारिणः। तथाहि तत्पिण्डतत्पुत्रदेयतत्पित्रादिपिण्डत्रयदातृत्वात् भगिनीपुत्रः। तदभावे भर्त्तृभागिनेयः। पुत्राद्भर्त्तुर्दुर्बलत्वेन तत्स्थानपातिनोऽपि तथैव बलाबलस्य न्याय्यत्वेन तद्भर्त्तृदेयपुरुषत्रयपिण्डतद्भर्त्तृपिण्डदत्वात्। तदभावे भ्रातृपुत्रः। तत्पिण्डतत्पुत्रदेयतत्पित्रादिपिण्डद्वयदत्वात्। तदभावे जामाता। "मातृष्वसा मातुलानी पितृव्यस्त्री पितृष्वसा। श्वश्रूः पर्व्वजपत्नी च मातृतुल्या प्रकीर्त्तिता" इति बृहस्पतिवचनेन मातृष्वस्रादीनां मातृतुल्यत्वाभिधानात्। स्वस्रीयाद्यैः सह जामातुः पुत्रतुल्यत्वप्रतीतेः। अतएव तेषां धनभागित्वमाह बृहस्पतिः। "यदासामौरसोन स्यात् सुतोदौहित्रएव वा। तत्सुतोवा धनं तासां स्वस्रीयाद्याः समाप्नुयुः"। धनग्राहित्वेनापि पिण्डदातृत्वमाह मनुः। "गोत्रऋक्थानुगःपिण्डः" इति। तदभावे भर्त्तृमातुलभर्त्तृशिष्याः क्रमेणाधिकारिणः शातातपीयपाठक्रमानुरोधात्। प्रातिस्विकानामभावे पितृवंश्यमातृवंश्यौ। "पितृमातृसपिण्डैश्च समानसलिलैर्नृप!" इति ब्रह्मपुराणेऽविशेषश्रुतेः। तयोरभावेऽसम्बन्धी द्विजोत्तमः पूर्व्वोक्तशङ्खवचने द्विजोत्तम इति गौड़ीयपाठात् संघातान्तर्गतैर्व्वापीति अविशेषश्रुतेः।

त्रिधाक्रियाकर्त्तॄनाह विष्णुपुराणम् "पुत्रः पौत्रः प्रपौत्रोवा तद्वद्वा भ्रातृसन्ततिः। सपिण्डसन्ततिर्वापि क्रियार्हा नृप! जायते। एषामभावे सर्व्वेषां समानोदकसन्ततिः। मातृपक्षस्य पिण्डेन सम्बद्धांये जलेन वा। कुलद्वयेऽपि चोत्सन्ने स्त्रीभिः कार्य्या क्रिया नृप। संघातान्तर्गतैर्वापि कार्य्या प्रेतस्य सत्क्रिया।